

Rapport 2010:28

Arkeologisk utredning etapp 1

Väster om vägen vid Vistinge

Vistinge 6:4
Risinge socken
Finspångs kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Blan Lacus l.

Väster om vägen vid Vistinge

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning och bakgrund	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö.	4
Fornlämningsbild	4
Arkeologiska utredningar och undersökningar i närområdet	6
De historiska kartorna.	6
Resultat, slutsatser och åtgärdsförslag	6
Referenser	8
Tekniska uppgifter.	9

*Omslagsbild: Utsnitt ur 1650 års karta över Vistinge (LMS D84-92:d1:420).
Observera att norr är nedåt på kartan.*

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

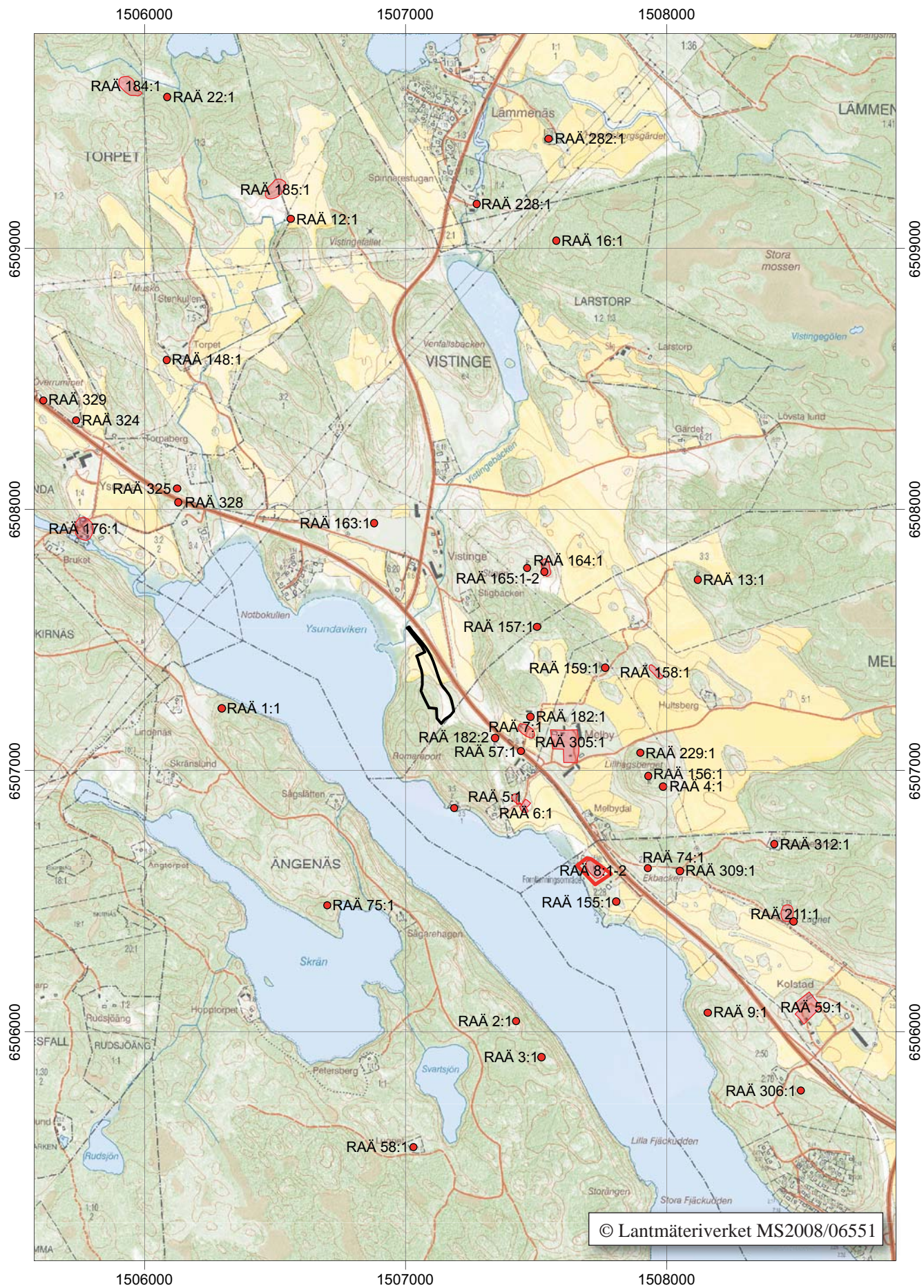
Östergötlands länsmuseum har under april 2010 utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inför detaljplanearbete inom fastigheten Vistinge 6:4 i Risinge socken och Finspångs kommun. Det aktuella utredningsområdet omfattade en sammanlagd yta av drygt 19 000 m² och utgörs både av åker- och skogsmark strax öster om sjön Glan. Utredningen har utförts på uppdrag av Finspångs kommun efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland.

Inom utredningsområdet finns inga sedan tidigare kända fornlämningar. I närområdet finns dock flera lämpliga grav- och boplatsslägen som identifierats vid en tidigare genomförd utredning längs riksväg 51. Utredningen visade att det inte är sannolikt att en eventuell exploatering inom det aktuella detaljplaneområdet kommer att beröra fast fornlämning. Beslut om eventuella fortsatta arkeologiska åtgärder fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Ann-Charlott Feldt

1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 09G 1b Ysunda, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:20 000.

Inledning och bakgrund

Den arkeologiska utredningen etapp 1 föranleddes av att Finspångs kommun påbörjat detaljplanarbete för bostadsändamål inom fastigheten Vistinge 6:4 i Risinge socken och Finspångs kommun.

Det aktuella området för utredning omfattade en sammanlagd yta av drygt 19 000 m². Det utgörs både av åker- och skogsmark strax öster om Ysundaviken, vilken är en del av sjön Glan. Inom utredningsområdet finns inga sedan tidigare kända fornlämningar. I närområdet finns dock flera lämpliga grav- och boplatslägen som identifierats vid en tidigare genomförd utredning längs riksväg 51 (Svarvar 2009).

Utredningen har utförts på uppdrag av Finspångs kommun efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland (1st dnr 431-290-10). Inventeringen i fält utfördes 22 april 2010. Ansvarig för den arkeologiska utredningen och för rapportarbetet var Ann-Charlott Feldt. För kvalitetssäkring av utredningen svarar antikvarie Anders Persson.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ge en bild av kända forn- och kulturlämningars karaktär och belägenhet samt påvisa eventuella tidigare ej kända forn- och kulturlämningar inom aktuellt utredningsområde. Utöver detta skulle presumtiva lägen för fornlämningar lokaliseras inom utredningsområdet. Utredningen skulle även ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en eventuell exploatering.

Eventuella lämningar som påträffades vid utredningen skulle dokumenteras avseende typ och utbredning. Utredningens resultat ska vid en framtida exploatering kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Utredningen innehöll tre huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier
- Fältinventering inom utredningsområdet
- Sammanställning av resultaten i rapportform

Utredningen inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Kartstudierna med tyngdpunkt på äldre kartmaterial syftade till att ge en kulturhistorisk bakgrundsbild av landskapet samt ge underlag och stöd för lokalisering av sedan tidigare ej registrerade lämningar inom utredningsområdet. En arkivgenomgång

av Östergötlands läns museums topografiska arkiv, Lantmäteriets digitala arkiv och Fornminnesregistret/FMIS samt ytterligare relevanta register har även genomförts.

Därefter utfördes en inventering i fält inom området. Inventeringsinsatserna inriktades på såväl fornlämningar som senare tiders kulturlämningar. Inventeringsarbetet genomfördes genom terrängrekognoscering. Särskilt beaktades markskador där spår efter stenålderslämningar skulle kunna komma i dagen.

Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö

Detaljplanen upprättas inom fornlämningsrika delar av Risinge socknen. Det finns dock inga kända forn- eller kulturlämningar registrerade inom utredningsområdet. Det aktuella området ligger i en nordöstsluttning mellan sjön Glan och riksväg 51 mellan Finspång och Norrköping. Höjden över havet är mellan 25 och 45 m. Närmast riksväg 51 utgörs området av åkermark med enstaka impediment. Den sydöstra delen av utredningsområdet består av höglänt, stenig skogsmark och lägre belägen igenlagd åkermark.

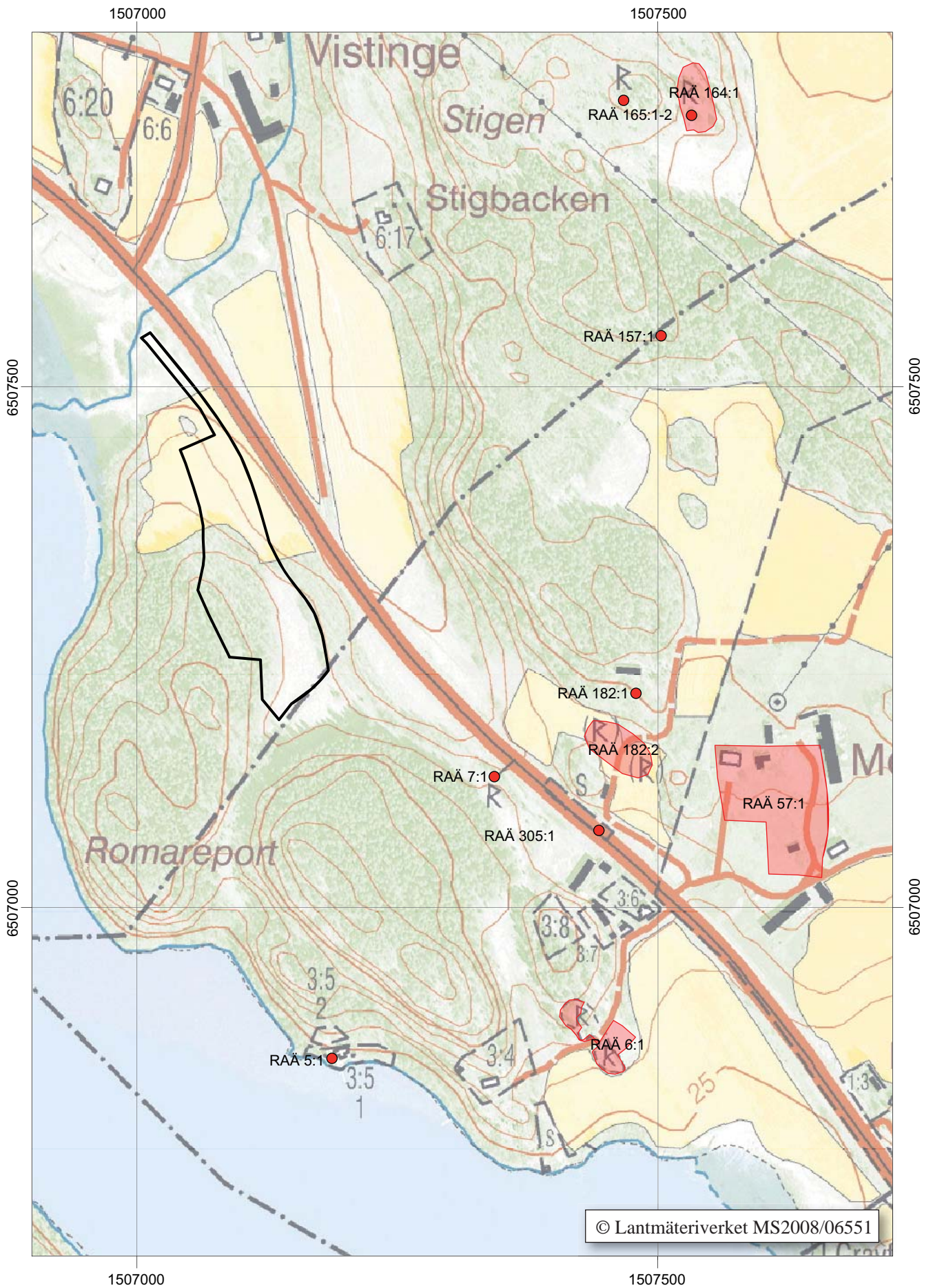
Nordöst om utredningsområdet, på andra sidan riksväg 51, finns Vistinge bytomt. Äldsta skriftliga belägget för Vistinge är från år 1347 då ...*de vistingge extractum*... omnämns (sofi). Ortnamn med ändelsen *-inge* brukar härledas till förhistorisk tid och anses tillhöra de äldre namnen (Franzén 1982). I söder gränsar utredningsområdet till Melby bys ägor, vars äldsta skriftliga belägg är från år 1360 (sofi).

Fornlämningens bild

Inom det aktuella utredningsområdet finns inga registrerade forn- eller kulturlämningar. I närområdet finns dock lämningar från de flesta tidsperioder.

Öster om riksväg 51, ca 250 m sydöst om utredningsområdet finns en boplatz där en stenyxa (Lihultsyxa), kvartsavslag och brända ben hittats (RAÄ 182:2). Strax öster om boplatzen finns en fyndplats för en tjocknackig mejsel (RAÄ 182:1). Lihultsyxan kan dateras till mesolitikum medan den tjocknackiga mejseln bör dateras till neolitikum. Boplatzen ligger på samma höjd över havet som de övre nivåerna av det nu aktuella utredningsområdet.

Ca 400 m sydöst om utredningsytan ligger ett gravfält, RAÄ 6. Gravfältet, som är beläget dels på en åkerholme och dels i skogsmark, bestod vid inventeringen 1979 av en hög och nio runda stensättningar. Det korsas av en mindre körväg och inom gravfältet finns lämningarna efter en kalkugn. Vid en arkeologisk utredning öppnades 16 schakt i anslutning till

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 09G 1b Ysunda, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

gravfältet (Lindberg 2007). I schakten framkom en grav, tre möjliga gravar och en härd. Fynd av keramik, kvarts och brända ben tillvaratogs. I norra delen av gravfältet har ytterligare en flack möjlig gravhög mätts in.

Gravar i form av stensättningar finns ca 500 m nordöst om utredningsområdet (RAÄ 164 och 165). RAÄ 164 är en ensamliggande rund stensättning. RAÄ 165 utgörs enligt FMIS av en stensättning och fem närmast runda upphöjningar. Efter granskning 2009 är fornlämningen omvärderad till gravfält med ca 10 stensättningar (muntligen A Persson). Ytterligare en möjlig stensättning, en stensättningsliknande lämning (RAÄ 163), finns registrerad ca 500 m norr om utredningsområdet.

Ca 350 m söder om utredningsområdet skall det ha funnits en höglignande lämning (RAÄ 5). Lämningen finns idag inte kvar och på platsen stod till för ett par år sedan en liten sommarstuga. Idag är sommarstugan riven och ett bostadshus är uppfört på platsen. Ca 200 m sydöst om utredningsområdet står en milsten (RAÄ 7) och ytterligare 100 m åt sydöst skall ett torp ha funnits (RAÄ 305). På platsen för torpet går idag riksväg 51 fram.

Arkeologiska utredningar och undersökningar i närområdet

Utredningsområdet har inte varit föremål för några arkeologiska undersökningar. I närområdet har dock enstaka utredningar och undersökningar genomförts. Sedan 1990-talet har vägverket planerat att bygga en ny sträckning av riksväg 51 förbi Svärtinge och vidare mot Finspång. Den aktuella vägsträckan och alternativa sträckningar har därmed varit föremål för flera arkeologiska utredningar, etapp 1 och 2 (Ulfhielm 1995 och 1996; Rudh 2004). Vid Kolstad, sydöst om Vistinge, blev tre områden aktuella för utredning etapp 2. I två områden som låg mellan Kolstad och Svärtinge påträffades svårtolkade lämningar i form av kulturlager och odlingslager (Rudh 2004).

Ännu en utredning inför utbyggnaden av riksväg 51 utfördes våren 2009 (Svarvar 2009). Denna visade att utredningskorridoren berörde flera fornlämningslokaler samt tio sk arkeologiska utredningsobjekt d v s ytor som behöver utredas närmare i händelse av en exploatering. Närmast det nu aktuella utredningsområdet finns Objekt V, ett möjligt boplatsläge, och Objekt VI, ett möjligt grav- och boplatsläge. De båda objekten är belägna 200 m östsydöst respektive 400 m sydöst om utredningsområdet, på åkermark i anslutning till Melby bytomt.

År 2006 utfördes en arkeologisk förundersökning i Kolstad inför schaktning för en elkabel, även detta i samband med ombyggnaden av riksväg 51. Vid förundersökningen framkom stolphål strax söder om området för Kolstads medeltida bytomt. Ett av dessa daterades till 1430-1640 e Kr och bedömdes kunna härröra till en medeltida bebyggelsefas i området (Björkhager 2008).

De historiska kartorna

Det finns flera historiska kartor som visar det aktuella området. Den äldsta av dessa är en jordebok (geometrisk avmätning) från 1650 (LMS D84-92:d1:420). På samtliga kartor framgår det att den del av utredningsområdet som är åkermark idag har till största delen varit så sedan åtminstone år 1650. I beskrivningen till 1760 års karta uppges att åkermarken ligger inom *Lillgården* och åkern i den södra delen av utredningsområdet består av lerjord medan den norra innehåller örjod. Den intilliggande skogsmarken utgörs av en *Bergig skogsbacke med granar* (LMS D84-92:2).

Landsvägen, d v s riksväg 51, har under senare år rätats i anslutning till utredningsområdet. På de historiska kartorna passerar den i en båge strax öster om åkermarken. Ännu på den äldre ekonomiska kartan från 1948 (blad 9G 1b Ysunda) har den ungefär samma sträckning.

Resultat, slutsatser och åtgärdsförslag

Efter avslutad fältinventering, kart- och arkivstudier samt sammanställning över sedan tidigare kända fornlämningar kan konstateras att detaljplanen inte kommer att beröra lagskyddade lämningar. Bevarade delar av den äldre sträckningen av landsvägen ligger utanför utredningsområdet i det lågt liggande partiet mellan områdets sydligaste del och riksväg 51. Östergötlands länsmuseum bedömer att markingrepp i det aktuella området kan ske utan ytterligare arkeologiska insatser.

Beslut om eventuella fortsatta arkeologiska åtgärder fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Figur 4. Utsnitt ur 1760 års ägomätning med utredningsområdet markerat (LMS D84-92:1).

Referenser

Björkhager V. 2008. *Kolstad 2:50 och 2:70*. RAÄ 59, Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Östergötlands länsmuseum, Avdelningen för arkeologi, Rapport 2008:36.

Lindberg R. 2007. *Ett järnåldersgravfält vid Glan. Melby 3:2 och 3:3*. RAÄ 6, Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Östergötlands länsmuseum, Avdelningen för arkeologi. Rapport 2007:24.

Rudh S. 2004. *Riksväg 51. Förbifart Svärtinge*. Arkeologisk utredning, etapp 2. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Linköping 2004:56.

Svarvar K. 2009. *Väg 51. Delen Kolstad-Finspång*. Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötlands länsmuseum, Avdelningen för arkeologi. Rapport 2009:43.

Ulfhielm A. 1995. *RV 51. Förbifart Svärtinge*. Arkeologisk utredning, etapp 1. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Linköping 1995:45.

Ulfhielm A. 1996. *RV 51. Förbifart Svärtinge*. Arkeologisk utredning, etapp 1. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Linköping 1996:8.

Digitala arkiv

Fornminnesregistret (FMIS) för Risinge socken.
<http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>. 2010-04-21

Sofi. Ortnamnsregistret, <http://www.sofi.se/> 2010-04-21

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsen (LMS), Lantmäterimyndigheten (LMM), Rikets allmänna kartverk (RAK)

LMS D84-92:d1:420, Vistinge, Risinge sn, Geometrisk mätning, 1650, Jean de Rogier

LMS D84-92:1, Vistinge, Risinge sn, Geometrisk avmätning, 1699, Anders Nilsson

LMS D84-92:2, Vistinge, Risinge sn, Storskifte, 1760, Bengt Fineld

LMM 05-FIN-127, Vistinge, Risinge sn, Delning, 1832

RAK id J112-55-9 Finspång, Häradsekonomiska kartan, 1868-1877

RAK id J112-55-10 Rodga, Häradsekonomiska kartan, 1868-1877

RAK id J133 blad 09G 1b Ysunda, Ekonomiska kartan, 1948

Tekniska uppgifter

Plats	Vistinge 6:4
Socken	Risinge
Kommun	Finspång
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	09G 1b Ysunda
Koordinater	X6507180-6507550, Y1507000-1507185
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens dnr	431-290-10
Länsstyrelsens handläggare	Magnus Johansson
Länsstyrelsens beslut	2010-03-18
ÖLM dnr	42/10
ÖLM projekt nr	531070
Uppdragsgivare	Finspångs kommun, Samhällsplaneringsenheten
Kostnadsansvarig	Finspångs kommun, Samhällsplaneringsenheten
Projektansvarig	Ann-Charlott Feldt
Fältarbetstid	2010-04-22
Totalt utreddes	ca 19 000 m ²
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:28 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum har under april 2010 utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inför detaljplanearbete inom fastigheten Vistinge 6:4 i Risinge socken och Finspångs kommun. Det aktuella utredningsområdet omfattade en sammanlagd yta av drygt 19 000 m² och utgörs både av åker- och skogsmark strax öster om sjön Glan. Utredningen har utförts på uppdrag av Finspångs kommun efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland. Utredningen visade att det inte är sannolikt att en eventuell exploatering inom det aktuella detaljplaneområdet kommer att beröra fast fornlämning.